

1. PENTATEUHUL

Bibliografie: Werner H. Schmidt, *Einführung in das Alte Testament*, Berlin/New-York ⁵1995; Ernest Nicholson, *The Pentateuch in Twentieth Century. The Legacy of Julius Wellhausen*, Oxford 1998; Erich Zenger et. al., *Einleitung in das Alte Testament*, Stuttgart etc ⁴2001; R.N. Whybray, *The Making of the Pentateuch. A Methodological Study*, Sheffield 1987; Martin Rösel, *Bibelkunde des Alten Testaments*, Neukirchen-Vluyn 1996.

1.1.1. Critica autorității mozaice

Atât după Sf. Scriptură (în NT: *Marc.* 12:26; *Ioan* 1:17; *Fapt.* 13:38), cât și după Tradiție, Moise este autorul primelor 5 cărți ale Bibliei, numite Pentateuh, de la termenii grecești *pénte* (πέντε) „cinci” și *teúchos* (τὸ τεύχος) „vas”, pentru că în vechime sulurile erau păstrate în vase. Chiar denumirile secundare ale cărților exprimă acest fapt: *Facerea* – Întâia carte a lui Moise, *Ieșirea* – A doua carte a lui Moise, *Levitic* – A treia carte a lui Moise.

Totuși, VT îl prezintă pe Moise ca autor **doar al unor părți** (*Ieș.* 24:4; 34:27-28) sau al *Deut* (*Deut.* 31:9.22u).

Talmudul babilonian (tratatul *Baba bathra*) consideră că *Deut.* 34:5u, care relatează despre moartea lui Moise, au fost scrise de către Iosua. Primii care extind paternitatea mozaică la întreg Pentateuhul sunt învățații evrei Filon din Alexandria († cca. 50 dHr.) și Iosif Flaviu († 100 dHr.).

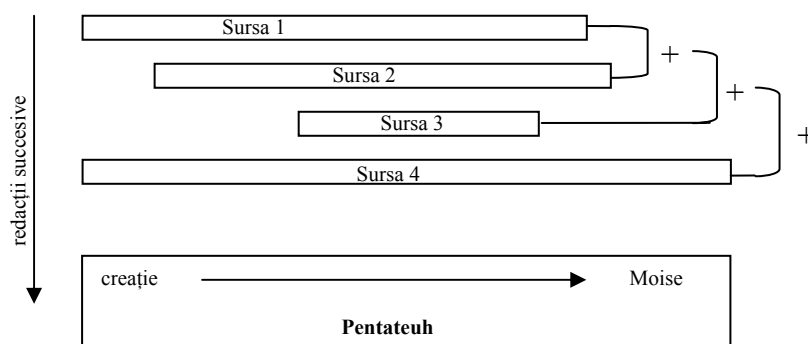
Împotriva autenticității mozaice se ridică prima dată ereticul Celsus (sec. 2 dHr.). În evul mediu, evreul Ibn Ezra (sec. 12) își manifestă aluziv reținerile pentru paternitatea mozaică, indicând prezența unor glose clar post-mozaice. Primul care respinge deschis autenticitatea mozaică este luteranul Andreas Bodenstein din Karlstadt în 1520.

1.2. Ipotezele formării Pentateuhului

1.2.1. Ipoteza documentelor

După ipoteza documentelor, Pentateuhul este rezultatul unirii de către diverși redactori a unor documente literare distincte.

În 1711 pastorul german Henning Bernhard Witter din Hildesheim recunoaște 2 surse în *Fac.* pe baza numelor divine Elohim și Iahve, iar în 1753, independent de acesta, medicul francez Jean Astruc ajunge la aceleași concluzii, considerând că Moise s-a folosit de 2 surse pentru a scrie *Fac.*

Vechea ipoteză a documentelor. Începând cu 1780, în *Introducerea* sa la Vechiul Testament, germanul Johann Gottfried Eichhorn continuă ideea celor 2 surse (Elohim și Iahve) în *Fac.* și începutul *Ieș.*, arătând că Moise nu poate fi redactorul. În 1798 Karl David Ilgen recunoaște 3 surse (2 care folosesc numele Elohim, cele care vor fi ulterior numite P și E).

În 1805 de Wette argumentează că *Deut.* trebuie pus în legătură cu reforma regelui Iosia al Iudei, din 622 îdHr.

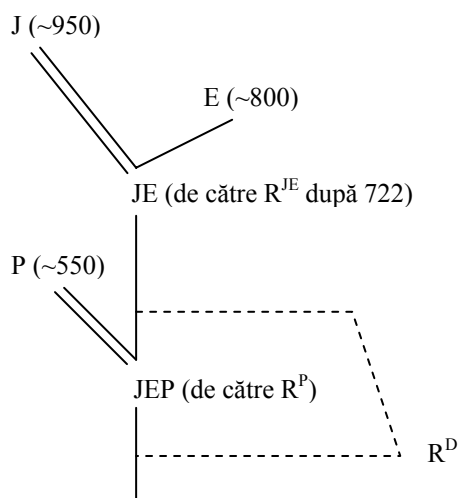
S-a ajuns practic la 4 surse documentare în Pentateuh: prima sursă elohistă, sursa iahvistă, a doua sursă elohistă și Deuteronomul.

Noua ipoteză a documentelor.

Între 1830 și 1880 se aprofundează teoria documentelor. Sprijinit pe observațiile anterioare realizate de Reuss, Graf și Kuenen, germanul Julius Wellhausen a impus o nouă viziune asupra documentelor, fixând datarea acestora: documentul numit ulterior P, considerat până atunci cel mai vechi, trece drept cel mai târziu.

J	Iahvistul (germ. <i>Jahwist</i>)	950 îdHr. (timpul lui Solomon)
E	Elohistul	cca. 800 îHr. (înainte de profeții scriitori)
D	Deuteronomul	înainte și după 622 îdHr. (reforma lui Iosia)
P	Codul preoțesc (germ. <i>Priesterschrift</i>)	cca. 550 îdHr. (exil, adaosuri postexilice)

J este considerat scrierea cea mai veche, fiind unită cu E de către un redactor (R^{JE}) numit Jehovistul. Mai departe are două formulări, una (majoritară) după care D îi premerge lui P (deci succesiunea este JEDP) și alta după care D îi urmează lui P (deci JEPD), JE fiind integrate mai întâi în P de către redactorul sacerdotal (R^P), totul fiind apoi asamblat de către redactorul deuteronomist (R^D).

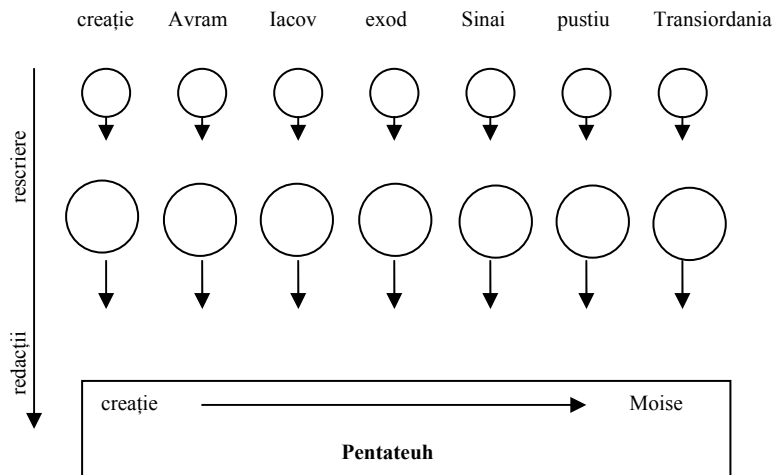
Bara dublă semnaleză sursa principală în care s-a integrat sursa secundară de către redactor.

În anii '70 ai secolului trecut s-a vehiculat ideea că J îi succede de fapt lui P. J apare astfel ca o operă post-exilică care întregeste P.

Spațiul ortodox a rămas destul de reticent față de ipoteza documentelor. Totuși, și în Ortodoxie există cercetători care au folosit-o ca pe o ipoteză de lucru foarte fructuoasă (ex. Paul N. Tarazi, prof. la St. Vladimir – New York).

1.2.2. Ipoteza fragmentelor

După ipoteza fragmentelor, Pentateuhul s-a născut nu din documente, ci din fragmente literare distincte (cf. texte cosmogonice, istoria patriarhilor etc) integrate ulterior de către redactori ulterior într-o operă cuprinzătoare.

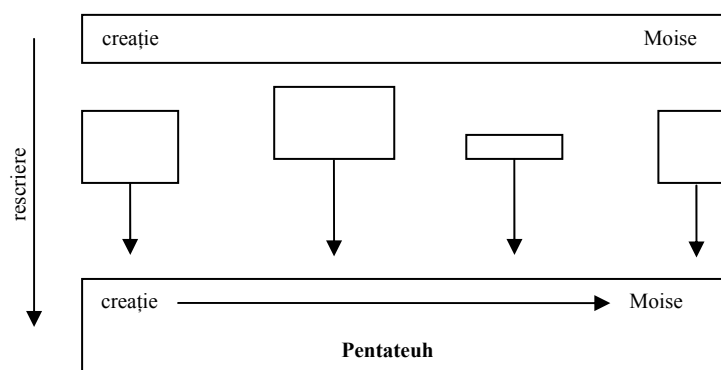

Ipoteza a apărut în 1792, fiind promovată de către englezul Geddes, apoi de germanii Vater și de Wette.

Reprezentanți noi: E. Blum, F. Crüsemann.

1.2.3. Ipoteza complementelor

Ipoteza complementelor combină cele două ipoteze anterioare. Se presupune existența unei singure opere principale extinse, care a suferit adăugiri, ajungându-se la forma actuală.

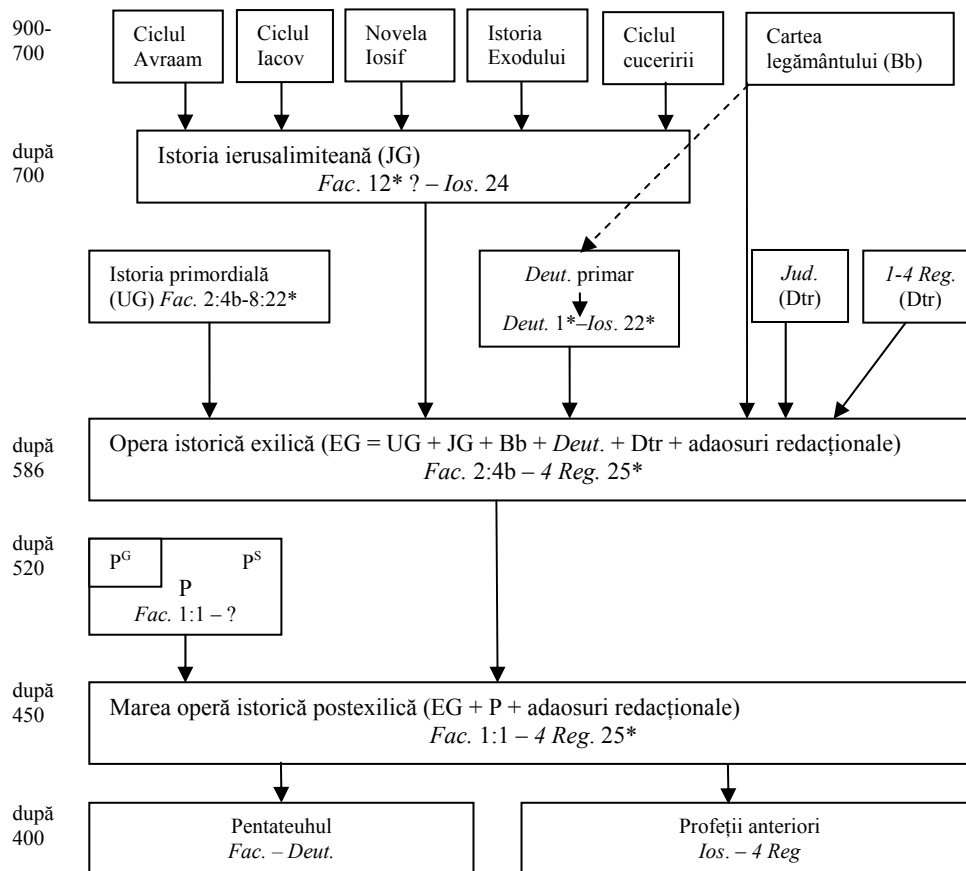

A fost promovată în 1821 de către germanul Ewald.

Reprezentanți noi: J. Van Seters.

1.2.4. Ipoteza münsterană

Ipoteza münsterană combină toate cele 3 ipoteze anterioare. Este promovată de către Erich Zenger.

1.2.5. Ipoteza unei singure redactări

Ipoteza unei singure redactări este susținută în mediul conservator, pe de o parte de către autori evrei (ex. Benno Jacob, Umberto Cassuto), pe de alta chiar de autori occidentali, care nu sunt mulțumiți de argumentare logică a ipotezelor mai sus menționate (R.N. Whybray).

În spațiul ortodox românesc, cercetătorii vechi-testamentari (Vladimir Prelipcean, Dumitru Abrudan, Petre Semen) insistă pe o autenticitate mozaică a Pentateuhului.

1.3. Cuprinsul Tetratuhului

Cuprins:

- istoria primordială – Fac. 1–11:26
- istoria patriarhilor
 - o istoria lui Avraam – Fac. 11:27–25:18
 - o istoria lui Isaac și a lui Iacov – Fac. 25:19–36
 - o novela lui Iosif – Fac. 37–50
- salvarea din Egipt și călătoria spre Canaan (partea I)
 - o salvarea din Egipt – Ieș. 1–15:21
 - o călătoria prin pustiu I – Ieș. 15:22–18

- legea pe de muntele Sinai – *Ieș.* 19–40; *Lev.* 1-27; *Num.* 1–10:10
- salvarea din Egipt și călătoria spre Canaan (partea II) – *Num.* 10:11–36

Istoria primordială (Fac. 1–11:26)

1:1–2:4a	I relatare a creației (P): 7 zile; crearea lumii și a omului se desăvârșește în sabbat; folosirea vb. <i>bārā'</i> „a crea”; concepție a lumii general orientală; omul după chipul lui Dumnezeu
2:4b–3	II relatare a creației (J): crearea omului și a lumii; concepție a lumii agricolă căderea în păcat
4	Cain și Abel (J) fiii lui Cain și Set
5	genealogia de la Adam la Noe (P) v. 21-24: Enoh
6:1-4	fiii lui Dumnezeu și fiicele oamenilor
6:5–9:17	potopul (J+P) 9:1-17 – legământul lui Noe cu poruncile noahitice 9:4-6
9:18u	fiii lui Noe
10	tabelul popoarelor
11:1-9	turnul Babel: răspândirea oamenilor
11:10-26	genealogia de la Noe la Avram
11:27u	trecerea la istoria patriarhilor: Avram și Sarai în Ur

Istoria lui Avraam (Fac. 12–25:18)

12:1-9	promisiunea către Avram; mutarea din Haran în Sichem (J)
10u	periclitarea strămoașei I: Avraam, Sarai și faraonul (cf. 20 + 26:1-11)
13	Avram și Lot; împărțirea țării v. 14-17: nouă promisiune către Avram
14	lupta lui Avram pt Lot v. 18-20: Melchisedec din Salem
15	legământul lui Dz cu Avraam (a „tăia” legământul); promisiunea fiului și a țării (cf. <i>Rom.</i> 4)
16	Sarai și Agar, nașterea lui Ismael (J)
17	legământul lui Dz cu Avram (schimbarea numelui: Avram → Avraam, Sarai → Sara), tăierea împrejur ca semn al legământului (P)
18:1-15	Iahve/3 oameni îl vizitează pe Avraam în Mamre; promisiunea unui fiu (J)
16u	intervenția lui Avraam pentru Sodoma
19:1-29	distrugerea Sodomei și Gomorei; soția lui Lot transformată în pilon de sare (J)
30u	fiicele lui Lot: originea moabiților și a amoniților
20	periclitarea strămoașei II: Avraam, Sara și Abimelec în Gherar (E)
21:1-7	nașterea lui Isaac
8-21	alungarea Agarei și a lui Ismael; salvarea și promisiunea către Ismael (E)
22u	cearta pentru fântâni și tratatul cu Abimelec în Beerșeva (E)
22:1-19	jertfa lui Isaac (E)
20u	urmașii lui Nahor, fratele lui Avraam

23	moartea Sarei; cumpărarea peșterii Macpela ca loc de îngropare (P)
24	pețirea Rebecăi pentru Isaac (J)
25:1-18	Chetura, a 3-a femeie a lui Avraam moartea lui Avraam genealogia ismaeliților

Istoria lui Isaac și a lui Iacov (Fac. 25:19–36)

25:19-26	nașterea lui Iacov și Isav – luptă în pântecul mamei
27u	vinderea dreptului de întâi-născut al lui Isav pe un castron de linte
26:1-14	periclitarea strămoașei III: Isaac, Rebeca și Abimelec (J)
15u	cearta pe fântâni și tratatul cu Abimelec (J)
27:1-45	Iacov primește prin înșelare binecuvântarea lui Isaac; pregătirea lui pentru fuga în Haran (J)
27:46–28:9	Isav căsătorit cu canaanence; Iacov pleacă în Haran să-și ia soție (al 2-lea motiv pentru fugă) (P)
10u	visul lui Iacov în Betel; promisiunea țării și a urmașilor (J-E)
29:1-30	Iacov la Laban; serviciul pentru Lia și Rahila (J)
29:31–30:24	copiii lui Iacov cu Lia: Ruben, Simeon, Levi, Iuda, Isahar, Zabulon și Dina; cu Bilha: Dan, Neftali; cu Zilpa: Gad, Așer; cu Rahila: Iosif (J-E)
30:25u	bogația lui Iacov
31	despărțirea lui Iacov de Laban; Rahila fură terafimii lui Laban (E) tratatul dintre Iacov și Laban (J-E)
32:1-22	întoarcerea lui Iacov în Canaan (J-E)
32:23u	lupta la Iaboc, schimbarea numelui în Israel (J)
33	împăcarea lui Iacov cu Isav; altarul din Sichem
34	uciderea din Sichem ca răzbunare a necinstirii Dinei
35:1-15	așezarea lui Iacov în Betel (P)
16-26	nașterea lui Veniamin și moartea Rahilei; îngroparea în Efrata/Betleem; fiii lui Iacov
35:27u	moartea lui Isaac
36	urmașii lui Isav: regii edomiți

Novela lui Iosif (Fac. 37–50)

37	Iosif și frații săi, visele lui Iosif vinderea în Egipt (J-E)
38	Iuda și Tamar (J)
39	Iosif la Putifar (J); ispitirea de către femeia lui Putifar; întemnițarea
40	Iosif în temniță; visele butarului și al paharnicului (E)
41	visul faraonului: 7 ani bogați și 7 săraci (E); Iosif pus vizir; Manase și Efraim
42	foamete în Canaan, călătoria fraților lui Iosif (fără Veniamin) în Egipt (E)
43	a 2-a călătorie a fraților lui Iosif în Egipt cu Veniamin (J)
44	paharul; cuvântarea lui Iuda
45	Iosif se face cunoscut: prima împăcare (J-E)
46	teofania la Beerșeva; Iacov se mută în Egipt; urmașii lui Iacov
47:1-12	Iacov înaintea faraonului
47:13-26	Iosif ca administrator al Egiptului (J)

27u	ultima dorință a lui Iacov: îngroparea în Canaan
48	Iacov îi binecuvintează pe Efraim și Manase
49:1-28	binecuvântarea lui Iacov
49:29–50:14	moartea lui Iacov și ducerea în Canaan
50:15u	II împăcare a fraților și moartea lui Iosif

Salvarea din Egipt (Ieș. 1–15:21)

1:1-14	înmulțirea Israelului și exploatarea de către egipteni
15u	moașele cu frică de Dumnezeu
2:1-10	nașterea lui Moise, părăsirea și salvarea (E)
11-25	Moise ucide un supraveghetor egiptean, fuga în Madian (J, P)
3–4	chemarea lui Moise / teofania la Horeb și întoarcerea în Egipt
3:14	explicarea numelui divin (E)
4:1-9	semnele însărcinării de către Dumnezeu: toiagul-șarpe, mâna leproasă și apa prefăcută în sânge
4:10-17	chemarea lui Aaron ca gură a lui Moise
4:18-23	întoarcerea lui Moise în Egipt
4:24-26	„soțul sângeros”
5–6:1	Moise și Aaron în fața faraonului (J)
6:2–7:7	din nou chemarea lui Moise (și a lui Aaron) (P)
6:2	numele divin; periodizarea numelui divin
7:8-13	Moise și Aaron în fața faraonului; confruntarea cu magii
7:14–11	plăgile: 1. apa Nilului în sânge, 2. broaște, 3. țânțari, 4. tăuni, 5. moarte în vite, 6. bube, 7. grindină, 8. lăcuste, 9. întuneric, 10. moartea întâilor-născuți
12–13:16	instituirea Paștelui
13:17–14	trecerea prin mare
15:1-21	cântecul lui Moise; v. 21: cântecul lui Mariam

Călătoria prin pustiu I (Ieș. 15:22–18)

15:22u	Mara, izvorul amar
16	mana și prepelițele (P)
17:1-7	apă din stâncă la Cadeș/Masa și Meriba (J-E)
17:8u	răboiul cu amaleciții în Rafidim
18	vizita Ietro (socrul lui Moise) (E); instituirea judecătorilor

Legea de pe muntele Sinai (Ieș. 19–40; Lev.; Num. 1–10:10)

<i>Ieș.</i>	
19	teofania pe Sinai în foc și fum
20:1-21	Decalogul (cf. <i>Deut.</i> 5)
20:22–23	Cartea legământului
24	încheierea legământului pe Sinai
25–31	porunca ridicării Cortului sfânt
25–27	Cortul sfânt și obiectele
28	veșmântul preoților
29	pregătirea consacrării preoților

32	vițelul de aur – cf. <i>3Reg.</i> 12:28 Dumnezeu vrea să-i nimicească pe israeliți, intercesiunea lui Moise
33	nouă promisiune; cortul sfânt cu Iosua ca servitor; Moise vede slava lui Dumnezeu
34	înnoirea tablelor legii 34:10-28 Decalogul cultic 10-28 34:29u vălul pe fața lui Moise (cf. <i>2Cor.</i> 3:14)
35–40	ridicarea cortului sfânt ca împlinire a poruncilor din 25–31
<i>Lev.</i>	
1–7	legea jertfelor: 1–5 laici, 6–7 preoți
8–10	începutul cultului
	8 consacarea preoților
	9 prima jertfă
	10 Nadab și Abiud; reguli preotești
11–15	Prevederi pentru curăție
	11 animale curate și necurate
	12 curățirea lăuzei
	13–14 lepra
	15 necurățiri sexuale
16	Ziua Împăcării (10 țigri – toamna) – cf. <i>Rom.</i> 3:24-26; <i>Evr.</i> 8-10; 9:25
17–26	Legea sfințeniei
	18 interdicții sexuale
	19:18 cu <i>Deut.</i> 6:5 – cele mai importante legi cf. <i>Mat.</i> 22:39
	21 reguli pentru preoți
	23 calendar festiv
	25 anul sabatic și anul jubiliar
	26 binecuvântări și blesteme
27	făgăduințe și zeciuieli
<i>Num.</i>	
1–10:10	III parte a legii preotești; închiderea pericopei sinaitice
	1–2 I recensământ și așezarea taberei
	3–4 așezarea și slujba leviților (cf. 8; 18)
	5 jertfa pentru bănuirea de adulter
	6 nazireat
	6:24-26 binecuvântarea aaronită
	7 căpeteniile triburilor aduc jertfă, sfințirea altarului
	8 consacarea leviților
	9:1-14 adaos: despre Paști
	9:15u teofanie nor și foc ca semne ale mutării taberei
	10:1-10 trâmbițele

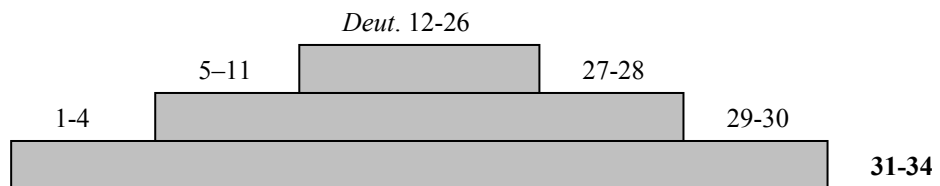
Călătoria prin pustiu II (*Num.* 10:11–36)

10:11-36	plecarea de la Sinai; v. 35-36 rugăciune la mutarea chivotului
11	cârtirea poporului: foc în tabără, mană și prepelițe – cf. <i>Ieș.</i> 16
12	Mariam și Aaron îl contestă pe Moise
13–14	trimiterea iscoadelor; intrarea în teritoriul Canaan
15	adaos: prevederi despre jertfe; ciucuri la haine (cf. <i>Mat.</i> 9:20)
16	revolta lui Core, Datan și Abiron contra lui Moise

17	amenințarea cu pedeapsa; toiagul înfrunzit al lui Aaron
18	veniturile leviților
19	apa curățirii (vaca roșie) cf. <i>Evr.</i> 9
20	moartea lui Mariam minunea apei la Cadeș (cf. <i>Ieș.</i> 17) Edomul refuză trecerea Israelului moartea lui Aaron; consacrarea lui Eleazar ca urmaș
21	victoria asupra Aradului șarpele de aramă cf. <i>4Reg.</i> 18:4 opriri în pustiu; victorii
22–24	profetul Balaam este chemat de regele Balac al Moabului
25	idolatria cu Baal-Peor și râvna preotului Fineas
26	al II-lea recensământ al israeliților (cf. 1–2)
27:1-11	legea moștenirii prin fiice
12u	consacrarea lui Iosua
28–29	prevederi pentru jertfele regulate și calendar (cel mai cuprinzător calendar)
30	făgăduințele bărbaților și femeilor
31	masacrarea madianiților ca răzbunare pentru tocmirea lui Balaam v. 8 moartea lui Balaam
32	împărțirea Transiordaniei lui Ruben, Gad și jumătate din Manase; aceste triburi trebuie să ajute la continuarea cuceririi (<i>Ios.</i> 13)
33:1-49	lista opririlor în pustiu
33:50–34	prevederi pentru cucerire: izgonirea locuitorilor, fixarea granițelor
35	prevederi pentru leviți orașele de azil
36	adaos la legea moștenirii (cf. 27)

1.4. Deuteronomul

Deut. are o structură concentrică sau chiastică.

1–3	I cuvântare introductivă (recapitularea istoriei)
4:1-44	prelungire: Israel și legea
4:32-40	formularea alegerii Israelului
4:45–11:32	II cuvântare introductivă: alegerea Israelului prin iubirea lui Dumnezeu, avertismente
5	Decalogul
6:4u	„Ascultă, Israele!”
7	îndemn la distrugerea canaaniților
8–11	avertismente către israeliți
12–25	învățăături / Tora [Deuteronomul primar: 12–26]
12	legea centralizării cultului

	16-17	legea regelui și a profetilor
26		prelungire liturgică: primii născuți și zeciuielile
27-28		I cuvântare finală: binecuvântare și blestem
29-30		II cuvântare finală: încheierea legământului; chemare la pocăință
31-34		cadrul final al Pentateuhului:
	31	Iosua ca urmaș al lui Moise
	32	cântecul lui Moise
	33	binecuvântarea lui Moise
	34	moartea lui Moise